

Джон Стайнбек - „Гроздовете на гнева“

Последните дъждове се изливаха тихо върху червените и сивите райони на Оклахома, но не успяваха да размекнат спечената пръст. Плугове запориха през плетеницата пресъхнали дъждовни ручейчета. Последните дъждове дръпнаха нагоре царевицата, а покрай пътищата разхвърляха колонии от плевели и трева, та сивите и тъмночервените райони заизчезваха под зелената завивка. В края на май небето избледня, а кълбата облаци, висели нависоко цяла пролет, се разпръснаха. Слънцето прежурияше растящата царевица ден подир ден, докато всеки зелен лист не се обточи с кафяви ръбове. Мяркаха се облаци, изчезваха, а след време изобщо престанаха да се появяват. За да се опазят от слънцето, плевелите потъмняха до тъмнозелено и престанаха да се разрастват. По земната повърхност се образува тънка и твърда кора и колкото повече бледнееше небето, толкова по-бледа ставаше и земята – до розово в червените райони и до бяло в сивите.

Превърналата се в прах земя се стичаше на сухи поточета по издълбаните от водата вадички. Лалугерите и мраволъвовете предизвикваха малки лавини. И под палещото ден подир ден слънце листата на младата царевица взеха да омекват и да се отпускат; отпървом се огъваха надолу, а щом основните им жили отслабнеха, направо се пречупваха. Дойде юни и слънцето стана още по-жестоко. От ръбовете на царевичните листа кафявото се разнесе и по средните им жили. Плевелите се спаружиха и листата им провиснаха към корените. Въздухът стана още по-сух, небето – още по-бледо; а с всеки изминал ден все повече бледнееше и земята.

По пътищата колелата на каруците смилаха почвата, а конските копита я биеха, та калната кора се натроши и се превърна в прах. И всичко, що се движеше, вдигаше прах: финият пласт подир пешака стигаше до кръста му, каруцата го вдигаше на височината на оградите, а автомобилът завихряше след себе си истински облак. После минаваше дълго време, докато прахта улегне.

По средата на юни откъм Тексас и Мексиканския залив се появили огромни облаци – високи, тежки, буреносни облаци. Хората по полето ги огледаха, помирисваха ги и наплюнчиха пръст да усетят накъде вее вятърът. И конете станаха неспокойни от облаците. А те пуснаха по някоя и друга едра капка и бързо се отдалечиха. Зад тях пак остана бледо небе и прежуриящо слънце. И малки кратерчета в прахоляка от малобройните капки, и тук-там чисти петна по царевичака, и толкоз.

Подир буреносните облаци излезе ветрец и ги подгони на север. От ветреца стъблата на съхнещата царевица потропваха едно о друго. След един ден вятърът се усили и стана равномерен, без пориви. Прахолякът по пътищата изпръхна, вдигна се във въздуха и посипа плевелите край нивята, та дори навлезе малко и в самите посеви. Вятърът стана още по-силен и рязък и взе да рони дъждовната кора между царевичните редове. Лека-полека небето притъмня от умесилата се прах, а вятърът се втурваше към земята, поемаше прахта и я отнасяше надалеч. Вятърът все повече се усиливаше. Образуваната от дъждовете корица не издържа и над полята се понесоха сиви прашни кълбета, наподобяващи ленив дим. Царевичакът надаваше сух вой в битката си с вятъра. И най-фините пращинки престанаха да падат по земята, а се устремяваха към тъмнеещия небосвод.

Вятърът се усили още повече, заповира се под камъните, взе да вдига сламки и сухи листа, та и бучици пръст, с които бележеше пътя си из нивята. Въздухът и небето потъмняха, слънцето стана

червено, а въздухът – неприятно парлив. Една нощ вятърът се втурна още по-буйно над земята; заизравя коварно корените на царицата, тя се съпротивляваше с отслабналите си листа, но накрая разбойникът вятър успя да изтръгне корените и стъблата ѝ морно легнаха, сочейки с върховете си посоката му.

Съмна се, но нов ден не дойде. На сивото небе се появи червено слънце – немошен кръг, хвърлящ мижава светлина като на залез; а към края на деня полумракът му отново премина в мрак. И вятърът пак зави и застана над съборената царица.

Народът се свираше по къщите, а ако трябваше да излезе, си връзваше кърпа на носа и си слагаше предпазни очила.

Новонастъпилата нощ се оказа непрогледна, понеже прахолякът не пропускаше звездната светлина, а къщните лампи и до оградата не успяваха да огреят. Над земята витаеше емулсия от прах и въздух. Всички врати и прозорци бяха плътно затворени, всичките им пролуки бяха запушени с парцали, но финият до невидимост прахоляк проникваше и се разстиляше като цветен прашец по столовете, по масите и по посудата. Хората го отупваха от раменете си. И по праговете се навяваха тесни ивици прах.

Но посред нощ вятърът си замина и остави земята на мира. Изпълненият с прах въздух приглушаваше шумовете по-ефикасно и от мъглиците. Хората в постелите чуха спирането на вятъра.

Събуди ги самото изчезване на воя му. Лежаха безмълвно и се вслушваха в тишината. По някое време петлите пропяха, но и те приглушено, та хората се размърдаха неспокойно в постелите и зачакаха утрото. Знаеха, че такъв прахоляк скоро няма да слегне. На сутринта прахта все още се стелеше като мъгла, а слънцето бе алено като прясно пусната кръв. Цял ден не спря прахта да се сипе от небето, че и на следващия продължи. Покри земята с равно одеяло. Зави царицата, натрупа се връз оградните колове, по жиците; зашла и покриви, и плевели, и дървета.

Народът наизлезе от домовете си, помириша парещия въздух и покри носове да не го дишат. И дечица се измъкнаха навън, но без тичане и викове, както след дъжд. Мъжете стояха край оградите си и гледаха поразената царица, която бързо вехнеше, а през прашния слой само тук-там се мяркаше по малко зеленка. Мъжете мълчаха и почти не помръдваха. И жените наизлязоха, за да са до мъжете си – да усетят дали този път няма да се пречупят. Гледаха крадешком лицата на мъжете, защото по дяволите царицата, важното е другото да се опази. Децата стояха наблизо, рисуваха усърдно с боси палци по прахоляка и напъваха сетива да усетят дали мъжете и жените няма да се пречупят. Уж рисуваха с боси палци по прахта, а очите им все в мъжете и жените. Конете се приближаваха до коритата с вода и с муцуни разбутваха прахта от повърхността на водата. Полека-лека безпомощният смут изчезна от лицата на гледащите мъже и те станаха твърди, гневни и борбени. И жените осъзнаха, че няма страшно и че мъжете ще издържат. Едва тогава попитаха: „Какво ще правим?“ А мъжете отговориха: „Не знаем.“ Но нямаше страшно.

И жените знаеха, че няма страшно, и наблюдаващите ги деца знаеха, че няма страшно. И жените, и децата усещаха, че няма непоносимо нещастие, щом мъжете не са сломени. Жените се прибраха да шетат, а децата се заиграха, макар и плахо в началото. С напредването на деня слънцето избледня и пак напече покритата с прах земя. Мъжете седяха на праговете на домовете си и премятаха в ръце пръчки и камъчета. Седяха неподвижно, обмисляха, пресмятаха.